

АРХІВИ, АРХІВНІ ФОНДИ, КНИЖКОВІ КОЛЕКЦІЇ ТА БІБЛІОГРАФІЯ ДІАСПОРИ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

УДК 930.253:82-6

Надія Миронець
(Київ)

ЛИСТУВАННЯ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА З ДРУЖИНОЮ 1921–1949 РОКІВ В АРХІВІ-МУЗЕЇ ІМ. Д. АНТОНОВИЧА УВАН (США)

У статті розглядаються листи Володимира Винниченка за 1921–1949 роки до дружини – Розалії Винниченко, які зберігаються в Архіві Української Вільної Академії Наук (УВАН) у США.

Ключові слова: Володимир Винниченко, Розалія Винниченко, листування, Архів УВАН, історичне джерело.

Дослідження епістолярних джерел останнім часом стало особливо актуальним. Це обумовлено поглибленням інтересу науки до антропологізації історії, до наповнення історичного процесу живими постатями, які визначали його зміст та характер, до просопографії, що досліджує особу в усій сукупності її індивідуальних якостей та взаємостосунків з оточенням.

Дослідники епістолярних джерел відзначають їхню важливість і унікальність, оскільки приватні листи адресувалися, як правило, близьким людям і відрізнялися особливою відвертістю, наявністю інформації, яка нерідко була відсутня в інших джерелах. Це в повній мірі стосується й листування відомого українського громадсько-політичного діяча, письменника і художника Володимира Кириловича Винниченка (1880–1951), який був однією з ключових постатей українського політичного і культурного життя першої чверті ХХ ст., займав помітне місце серед української політичної еміграції 1920-х–1940-х років.

В. Винниченко залишив величезну епістолярну спадщину, яка містить важливий інформаційний потенціал. Основні масиви цих документів зберігаються в Україні: в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, у Відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка та в США – в Архіві-музеї ім. Д. Антоновича Української Вільної Академії Наук (УВАН).

Листи з архівів України вже привертала увагу дослідників, частина їх опублікована та використана в монографіях і статтях. Опубліковане й листування Володимира Винниченка з нареченою, а потім дружиною Розалією Ліфшиць за 1911–1918 рр., яке зберігається в архівах України, та частково в Архіві-музеї ім. Д. Антоновича в УВАН (США). Воно друкувалося в журналі «Слово і час» [3], було передруковане в «Хроніці-2000» [4], а потім вийшло окремою книгою [2], у якій, крім текстів листів, подано огляд публікацій листування В. Винниченка та літератури з його використанням за 1988–2010 рр. [2, 229-233]. За останні роки листуванню В. Винниченка було присвячене дисертаційне дослідження І. Сахно [7] та кілька статей і публікації документів [5, 8].

Менш дослідженим із зрозумілих причин залишається листування з Архіву УВАН, хоч частково використане й воно. Так, В. Панченко опублікував листи В. Винниченка до Є. Чикаленка [6], І. Валявко подала перелік листів В. Винниченка з Архіву УВАН, які у той час зберігалися на депозиті в Бахметьєвському архіві Колумбійського університету [1]. Однак, оскільки архів В. Винниченка ще недостатньо описаний, перелік цей виявився далеко не повним. Крім того, не складений каталог листів, адресованих В. Винниченкові.

Отже, в каталозі, складеному І. Валявко, не зазначені листи Володимира Винниченка до Розалії Винниченко й відповіді на них з Архіву УВАН, не були вони й предметом спеціального дослідження.

Мета даної статті: дати археографічний огляд листів Володимира та Розалії Винниченків з Архіву УВАН, означити основні теми, що були в них порушені. З огляду на великий об'єм взаємного листування, основна увага приділена листам Володимира Винниченка.

Хронологічні рамки статті обумовлені наявним у архіві основним масивом листування, хоч кілька листів виходять за рамки означеного в статті періоду.

8 листів Володимира Винниченка до Розалії Ліфшиць (пізніше Винниченко) із цього архіву за березень 1914 р. опубліковані в книзі «Володимир Винниченко – Розалія Ліфшиць: епістолярний діа-

лог (1911–1918 роки)» [2, с. 71-81], 2 листи-відповіді Р. Ліфшиць з цього ж архіву за березень 1914 р. стали відомі упорядникові вже після виходу цієї книги й ще не оприлюднені.

За період з 1921 по 1949 рік усього виявлено 658 листів взаємного листування Володимира та Розалії Винниченків: 329 листів і 3 телеграми В. Винниченка (Архів ім. Д. Антоновича УВАН (США), фонд 138, тека 34) і 329 листів Р. Винниченко (там само, тека 33). Із змісту листів видно, що Розалія Яківна також слала кілька телеграм, але вони не виявлені. (Телеграми в загальну кількість листів не включені).

Інтенсивність листування залежала від життєвих обставин, які змушували подружжя на якийсь час розлучатися. За роками листи розподілені так:

	1921	1922	1923	1924	1925	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
В.К.	10	23	11	46	1	21	9	21	30	26	5	1	43+3
Р. Я.	4	17	22	28	1	13	2	19	29	23	17	1	48
	1938	1945	1947	1948	1949	Б. д.							
В. К.		1	60	3	18								
Р. Я.	3		57	3	21	19							

Як видно з таблиці, найінтенсивніше листування було в 1947 р., коли Розалія Яківна тривалий час перебувала в Парижі, займаючись тим, щоб продати або здати в оренду їхній паризький будинок і прилаштувати у видавництво рукопис В. Винниченка, а він господарював у «Закутку». Практично випадають з листування роки війни, очевидно, що в цей час ніхто з подружжя на тривалий час із «Закутка» не виїжджав.

Усі листи – рукописні автографи, крім одного листа Розалії Яківни, в якому вона демонструвала шрифт новопроданої друкарської машинки, та п'яти листів Володимира Кириловича за 1923 р., коли він тренувався друкувати на машинці «сліпим методом». Листи, як правило, написані українською мовою, крім чотирьох листів В. Винниченка за лютий-березень 1934 р., і кінця листа за 5 червня 1947 р., які написані французькою мовою.

Листи в архіві не описані, тому при цитуванні вказуємо лише на дату написання.

Особливістю родинного листування Володимира й Розалії Винниченків є не лише велика його кількість, але й насиченість найрізноманітнішою інформацією, що робить його важливим історичним джерелом. Адже це подружжя поєднувало не лише глибоке кохання, а й щира дружба, вони були однодумцями, відчували потребу в постійному спілкуванні, в обміні думками, враженнями від пережитого. Тому, коли їм доводилося розлучатися, листи писали щодня, а інколи й по кілька на день.

У листах відображені політична позиція і настрої В. Винниченка у різний період його останньої еміграції, його філософія, творчі плани та їх реалізація (чи не реалізація), психологія творчості, мрії, настрої, ставлення до людей з його оточення, взаємини з дружиною, стан здоров'я й багато іншого.

Так, листи Винниченка за травень 1921 р. містять інформацію про деякі нюанси переговорів, які вів він з М. Шаповалом та іншими товаришами з приводу створення єдиного революційного фронту (про це детально писав у листах до дружини). З них бачимо також, наскільки складним для Винниченка на початку 1920-х років був вибір між політичною діяльністю і творчою працею. 2 травня 1921 р. він писав дружині з Праги, що говорив М. Шаповалові «про свою нехоть до підприємства нашого й бажання цілком оддатись своїй праці. Але... хто? Коли б знайшлась якась інча «фігура», розуміється, це легше було б зробити». Шаповал наполягав на тому, щоб Винниченко переїхав до Праги й активніше включався в політичну діяльність. Винниченко ж більше схилився до того, щоб зосередитися на творчій роботі. 8 січня 1923 р. писав знову з Праги: «Признаюсь тобі, дитинко: я все ж таки не перестаю думати про те, щоб «уткнуть»! Забратись на провінцію, купивши собі там хатину, і закопатися на цілі роки! Ні політики, ні фільм! А тільки чисте, прекрасне мистецтво». Але тут же констатує: «Та це ж тільки ж мрія, одна з багатьох мрій, яким довелось загинути. Але за хатинку буду все ж таки боротись до останнього і ніякі субсидії та стипендії не знищать її, поки сама не помре своєю смертю».

Винниченко повсякчас ділився з дружиною своїми творчими планами й задумами, з листів можна чимало дізнатися й про психологію творчості письменника. 17 жовтня 1922 р., під час роботи над романом «Сонячна машина», писав: «Я хочу написати казку, пісню на кілька сот друкованих сторінок, в якій було б усе людське, теперішнє, минуле і майбутнє (не історично), себто людське, вічне, те, що було й буває з людьми раз-у-раз. Скромне завдання – правда?» А 16 серпня 1930 р., працюючи над трактатом «Щастя» писав: «Робота моя пухне як і завсіди. Часом бере сумнів і все здається непотрібним і невдалим. Та я жену ці сумніви й стараюсь триматися свого правила: «Поки виконуєш узятую роботу, вір у

себе, як у генія, коли ж скінчиш, стався до неї як до витвору свого ворога й бездарности, – без крихти вибачливості і з гострою суворістю». Отже, поки що пишу геніяльну й страшенно потрібну річ».

Листування свідчить, що Винниченко весь час жив з думками про Україну, в різних місцях знаходив асоціації з рідною землею. Перебуваючи влітку 1930 на облюбованому натуристами острові Villenes, де жив у курені і працював над романом, писав дружині 11 серпня 1930 р.: «За річкою чути поганання волів орачами. Згуки, інтонація голосів, темп, усе таке саме, як у нас. І мені часом здається, що я на Україні в степу. От вийду з куреня, гляну в той бік, де чути орачів і переді мною пишно, велично розстелеться у синю далечинь наш степ». Подібні асоціації зустрічаємо в листах часто. А коли Винниченки купили поблизу Мужена хутір, на поштової мапі Франції появилася нова назва: «Zakutok», (таку адресу вони писали на конвертах своїх листів), а сусіднє місто Канни в листах називали не інакше, як Канів.

Із листів можна дізнатися, як оцінював Винниченко у різний час політику більшовиків, свої перспективи щодо повернення в Україну. У кінці 1931 р., коли в Україні перестали друкувати твори Винниченка і до нього, звичайно ж, доходили відомості про сутність національної й соціальної політики більшовиків в Україні, він усе ще вважав, що, незважаючи на хиби в політиці більшовиків, загальна її тенденція правильна і її треба підтримувати. 14 грудня 1931 р. писав: «Не треба допускати в собі нічого ворожого, навіть «протестного» супроти Харкова. Так, – вони роблять мені велику кривду й несправедливість. Так, – для нас це тяжко, це відпихання і випихання мене. Так, – приклад зо мною об'єктивно доводить, що національна політика там знову кудись збочує (якщо, дійсно, вернуть «Щастя»). Так, – вони роблять велику помилку як у нацполітиці, так і щодо мене, навіть, може, злочинство супроти комун[істичної] справи. Все це – так. Але водночас вони роблять велику, надзвичайну справу. Хай багато робиться бюрократично, механічно, нещиро, невміло. Але – робиться, але напрям, тенденція на творення нового світу. І через це ми повинні якомога дужче тримати в руках свої особисті почування й ніяк не давати їм вибивати з нашого зору цю велику заслугу компартії перед людством».

З часом Винниченко змінив своє ставлення до політики більшовиків і це також знайшло відображення в його листах.

У листах зустрічаємо й оцінки Винниченком людей, з якими йому доводилося зустрічатися в житті або співпрацювати на ниві громадської діяльності: Микити Шаповала, Олександра Олеся, Марка Віленського, Миколи Глуценка та багатьох інших. Зокрема, висловив він своє ставлення до творчості й особистості режисера Олександра Довженка після того, як мав нагоду 8 серпня 1930 р. в Парижі переглянути фрагменти його творів. Наступного дня він писав Розалії Яківні: «Бачили вчора «Землю» Довженка і «Арсенал» (його ж). Шкода, що тільки фрагменти. Але й з них видко, що майстер з Д[овженка] добрий. Є, розуміється, хиби, але вони не сутнього характеру. Занадто повільний темп, розтягнутість, повторення. При тій простоті теми й актів, що є в п'єсі, повільність, натягнутість картин викликає досаду. Тема дуже проста, дії, фабули, характерів, глибини, почувань героїв немає. Є картини побуту, соціальних конфліктів, первісних актів життя, – смерть, рождіння. Ну, і картини війни й громад[янської] війни. Сам Довженко – досить симпатичний і, видно, дуже талановитий».

Та найбільше в листах оцінок адресатки, коханої дружини, Кохи, як він ніжно її називав. З них можна скласти повне уявлення про характер Розалії Яківни і про ставлення до неї Володимира Кириловича. У листі від 9 березня 1924 р. читаємо: «Я, наприклад, щиро й глибоко переконаний, що ти маєш такий молодий і свіжий для своїх літ вигляд через те, що ти з природи й з переконання духовно хороша: добра, чула, не злопам'ятна, великодушна. Отрута гніву, злоти, ненависти, задрости й т.п. не проходить глибоко в твій організм. Твоя хорошість і духовно, і фізично охороняє тебе. І коли ти цей гігієнічно-косметичний засіб будеш ще свідомо, енергично вживати, підтримувати, культивувати, – ти матимеш у руках найвірніший секрет краси й молодости. Чуєш? На жаль, про себе я цього сказати не можу. Моя вибуховість дуже мені перешкоджає. Але коли б ти мені помагала, я б краще справлявся з своїми перешкодами».

Подібних сюжетів у листах Винниченка дуже багато. Слід відзначити, що й листи Розалії Яківни сповнені ніжності й турботи про чоловіка, зацікавлення його справами, готовності допомогти йому у вирішенні будь-яких проблем: від перекладів його творів до турбот про їх видання, про стан його здоров'я, про розв'язання будь-яких побутових питань.

Листування свідчить про те, що родина Винниченків постійно працювала над вдосконаленням взаємостосунків, вони не шкодували ласкавих слів у звертаннях одне до одного, часто творили такі слова, аналізували свої вчинки, які могли б зіпсувати стосунки, і намагалися їх уникати.

Постійними темами листування були: пошук перекладачів, видавництва для публікації творів та театрів для постановки п'єс, кращих умов для проживання та для творчої праці, купівля та продаж будинків і багато інших проблем щоденного життя.

У листах Винниченко детально описував стан свого здоров'я, постійно «звітував» Розалії Яківні про своє самопочуття, про те, з якими лікарями консультувався, які ліки приймав, як вони на нього діяли.

Епістолярій Винниченка – унікальне джерельне свідчення про побутові умови, в яких жив і працював письменник у різні часи своєї останньої еміграції. Багато знаходимо описів його життя і умов праці на острові серед натуристів, що допомагає зрозуміти його «філософію натуризму», а умови побуту в «Закутку» дають уявлення про нелегке життя письменника «муженського періоду». Зокрема, з листа від 18 жовтня 1937 р. бачимо, чим у той час він займався: «...з оранкою саду я хапатися не буду, а жасмин ми потрохи таки цюкаємо. Сьогодні я мусів зірвати з дроту весь виноград і разом з іншим душили на сік, інакше він зогнив би через кілька днів. З самого ранку до 2-ої год[однини] був зайнятий виноградом. Мив пляшки, душив виноград, розливав у пляшки, закубрював, зав'язував... Але справа з виноградом на цьому не закінчилася: мусів обірвати решту молодого винограду, почистити та порозвішувати в lingerie на дротах. Може, цей утримається довше. Нічого іншого не міг з ним зробити. Побачимо, що з нього вийде, він не такий перестиглий як той, що ми розвісили. Тепер маємо принаймні 10 пляшок іще соку, і то доброго, солодкого».

В особливо скрутному матеріальному становищі родина Винниченків опинилася в 1947 р. Влітку того року Володимир Кирилович звернувся до української громади в Америці з проханням негайно відверто відповісти, чи зможе вона забезпечити йому роботу в Америці, при умові проживання у Франції. У цей час Винниченко в «Закутку» займався господарськими справами, а Розалія Яківна перебувала в Парижі, намагаючись продати або здати в оренду будинок, щоб мати засоби для існування і для видання «Конкордизму», що було заповітною мрією Винниченка. У листі від 19 червня 1947 р. він, детально описавши, що робив по господарству, продовжував: «Іншою роботою я ще не можу займатись. Я навіть ні разу, як приїхав, у своєму куріні не сидів. Треба іншого психічного стану для того. Треба бути вільним од гніту того клопоту, який заняв усе місце в «здобувальній частині комуни-людини». Поки не вирішено питання здобутку засобів існування тої самої комуни, доти психіка не може віддавати свою увагу майже абстрактним, далеким, ніяк не корисним у цей мент для того існування моментам. (Бач, як вона «науково» захищає позиції того «здобувального клопоту»)».

Те саме стосувалося й малювання. «Е, коли б я знав, – писав він, – що намалювавши якийсь пейзаж, чи квіти, я продам полотно за 10-20 тисяч, як ота психіка зараз же запобігливо дала б місце у себе цьому моментові. Але якому бісові потрібні мої бідні полотна та й моє бідне писання? Що вони можуть дати моїй (і твоїй) фізичній комуні? Ні одежи, ні салати, ні груші. Ні, любонько, будемо поки що хоч жасмин та баклажани поливати та рятувати, – це потрібніше, ніж полотна малювати, та ще для бідних американо-українських зулусів».

Слід відзначити, що такі песимістичні настрої тривали недовго, вони не були характерними для Винниченка. Він увесь час думав над тим, як реалізувати свій творчий потенціал. Незадовго до цитованого листа, 10 червня 1947 р. писав: «Якщо ставитись хоч з маленькою увагою до справи, то навіть у нашому крихітному господарстві є що робити цілий день. А ми ще хочемо заводити прибуткове господарство! Та що робити, як амер[иканське] громадянство начає на моє становище і буде йому байдуже, чи я на длубання в гною на землі витрачаю свої сили чи на чому іншому, і моє писання його стільки ж цікавитиме як і моє малювання, то доведеться і фаховим сільським господарством займатись. Це – єдина галузь, у якій ми можемо мати працю. Так і треба собі сміливо сказати і бути послідовними. Але для нас і це не страшно, адже ми ...» (після цього йдуть три крапки, які означали, що далі мав бути текст, який час від часу повторювався в листах, коли Винниченко хотів підбадьорити дружину й себе нагадуванням: «Адже ми конкордисти». «Пам'ятай раз-у-раз: «На всякі труднощі, прикрощі, неудачі, великі чи дрібні – стриманість і конкордистський спокій!»)

І ми бачимо з листів, написаних у тому ж червні 1947 р., що Винниченко мав намір переїхати із «Закутка» в Париж або під Париж, займатися літературною працею, видавати журнал. Він розробив такий проект організації й напряду журналу, який, сподівався, матиме найбільше шансів купуватися і читатися всіма емігрантами від крайніх лівих до крайніх правих, турбувався про те, щоб знайти засоби для такого журналу і в Європі і в Америці. Детально ідею видання журналу він пояснив у листі від 12 липня 1947 р. : «...Ідея мого журналу така: вона міститься в його назві: «Парламент Вільної України». Це має бути, дійсно, парламент, в якому матимуть право слова всі, без ніякого виїмку, течії укр[аїнського] суспільства в еміграції. Монархисти, фашисти, нацисти, демократи, соціалістично-революц[іонери], соц[іал]-демократи, радикали, комуністи, анархісти, конкордисти і всяка інша течія, яка схоче висловитись. Ніякого обмеження слова (звичайно, для всіх буде обмеження технікою, браком місця, браком часу, так би мовити). Кожному «ораторові» буде даватися певний розмір, певна кількість сторінок чи, може, навіть рядків.

Я гадаю, що до такого журналу-парламенту повинні поставитись усі з увагою і, може навіть дехто з прихильністю».

Винниченко вважав, що «такий «Наш Парламент» мав би велике виховне значення. Він би готував людей до справжньої демократії, до справжньої свободи слова, до справжнього колективного обговорення питань».

А 8 липня 1947 р. послав дружині копію листа, з яким мав намір звернутися до всіх відомих українців-емігрантів у Франції й Німеччині. (На жаль, текст звернення у листі відсутній). Очевидно, він просив впливових емігрантських діячів відповісти на питання про свою участь у важливих політичних подіях і про ставлення до них, і сподівався, що на цій основі у нього може вийти «цікава праця, яка знайде і видавця, і читача. Тільки її треба зробити совісно, об'єктивно, уважно, ну, й з максимальною для мене художньою та логічною правдивістю». Ця робота, на його думку, мала б стати немов би IV частиною «Відродження нації». А коли буде достатньо матеріалу, то могла б бути й V частина «про рух на Україні від 1919 до наших часів». «Стараюсь, рідна моя, виявляти якусь активність, – продовжував він, – вигадую різні способи з'єднання з колективом, а що це дасть, чи справді зможу взятись за цю роботу, чи дадуть мені ці дані ті елементи, до яких оце звертаюсь і буду далі звертатись? Не знаю».

Листи допомагають краще зрозуміти світогляд В. Винниченка, зокрема і його філософію конкордизму. 17 листопада 1937 р., відповідаючи на лист дружини, яка повідомила про закид спільної знайомої про те, що конкордизм, мовляв, суперечить марксизмові, Винниченко пропонував сказати їй, що «конкордизм зовсім не робить замаху на марксизм, зовсім його не порушує, навпаки, він його затверджує, підпирає, розвиває. Але марксизм, а не ленінізм та його консеквентний до кінця розвиток – сталінізм. Я не розумію, як можна зробити такий висновок на підставі програми конкордизму, що він є проти марксизму».

Винниченко докладав великих зусиль, щоб опублікувати цей свій «план» вдосконалення суспільства. У листі від 16 вересня 1947 р. він в котрий раз пише про це дружині: «Розуміється, видати «План» треба неодмінно, це є підсумок усього нашого життя, це є проекція в майбутнє, це – основа нашого подальшого соціального буття». Винниченко сподівався, що конкордизм мав би зацікавити французьку публіку. «І соціалізм, і комунізм, – писав він, – здескредитовані (і то головним чином Москвою), ці слова вже не викликають ні захоплення, ні уваги. Люди шукають чогось нового і кращого. Чи не відповідь їм конкордизм на це шукання?».

Деякі нюанси стосунків В. Винниченка з різними політичними силами також можна знайти в листуванні. Наприклад, 19 травня 1949 р. він писав: «Мені дуже цікаво розгадати поведінку націоналістів щодо мене. Чого вони хочуть? Використувати моє ім'я, мій виступ проти їхніх конкурентів і для цього прибірали передо мною обличчя демократів, революціонерів, навіть соціалістів (не називаючи цього імені), навіть колектократів (з називанням цього імені)? Чи справді зрозуміли, що час диктатур, фашизму, тоталітаризму минає, що командування вже не популярне і працівних мас, та ще на Україні, цим не візьмеш, і хочуть змінити свої позиції».

У листах міститься чимало відомостей про те, як Винниченки, захоплюючись конкордизмом, займалися фізичним і моральним самовдосконаленням, сповідували натуризм і фрукторьянство. Винниченко був переконаний, що їхній здоровий спосіб життя буде практичним прикладом для інших, і цим вони виконають свою місію перед людством. 10 червня 1934 р. писав: «Може, ми хоч краплинці цього людства хоч крихіткою в чомусь поможемо – і то вже буде виправданням наших з тобою усиль і маленьких наших прикросців».

Листування Винниченка може бути прикладом того, як повсякденне приватне життя людини корелюється із загальними проблемами життя країни і світової політики. Адже життя його родини у великій мірі залежало і від стосунків у середовищі української еміграції, і від політики більшовиків в Україні, і від міжнародної обстановки.

У той час, коли їм ніяк не вдавалося продати будинок у Парижі, він писав 1 липня 1947 р.: «От настає інтернаціональна криза. Парижська конференція крахнула, як і всі її попередниці (...) Криза ця може скінчитися добром для Франції, коли вона після розстання¹ з Молотовим, рішуче стане на шлях організації економ[ічного] співробітництва з Англією при допомозі Америки. Дуже можливо, що створяться два блоки – зах[ідно]-європейський і схід[но]-європейський. Якщо Франція буде членом зах[ідно]-євр[опейського] блоку, то її економ[ічний] стан почне поліпшуватись, – Америка почне старатись зробити дуже помітною вигоду бути з нею, а не з СРСРем. Тоді, може, й такі справи, як купля-продаж маєтків стануть жвавішими».

У короткій розвідці неможливо детально розкрити всі теми, які порушувалися у взаємному листуванні Володимира та Розалії Винниченків. Але й з наведених прикладів можна зробити висновок, що воно є важливим джерелом для вивчення умов, у яких жив і працював Винниченко в означений період, психології його творчості, політичної позиції, світогляду, настроїв, творчих планів, стосунків з людьми, стану здоров'я і багато іншого, що робить яскравішим і реальнішим просопографічний портрет письменника й політика Володимира Винниченка.

¹ Так у тексті. – Н.М.

На часі публікація цього унікального епістолярного комплексу, який збагатить джерельну базу досліджень істориків, літературознавців, філософів, культурологів і представників інших наук.

Список використаних джерел та літератури:

1. Валявко І. Україніка в Бахметевському архіві Колумбійського університету / Ірина Валявко // Наук. зап. Сер. «Іст. Науки» / Нац. ун-т «Острозька академія»; Укр. іст. т-во. – Острог; Торонто; Нью-Йорк, 2005. – Вип. 5. Українська діаспора: проблеми дослідження (23-24 верес. 2004 р.): Матеріали Міжнар. наук. конф. [Додаток: Алфавітний каталог кореспондентів, до яких писав В. Винниченко, на основі листів, що зберігаються в архіві В.К. Винниченка у Бахметевському архіві Колумбійського ун-ту (США, м. Нью-Йорк) Сер. II-2]. – С. 137–162.
2. Володимир Винниченко – Розалія Ліфшиць: епістолярний діалог (1911–1918 роки) / упорядкув., вступ, комент. та прим. Надія Миронець. – Дрогобич : Коло, 2012. – 288 с.
3. Миронець Н. Епістолярний діалог Володимира Винниченка з Розалією Ліфшиць (1911 – 1918 роки) / Надія Миронець // Слово і час. – 2007. – № 9. – С. 48–56, № 10. – С. 62–68; 2008. – № 1. – С. 78–83, № 3. – С. 80–86, № 6. – С. 98–102, № 7. – С. 60–66, № 8. – С. 88–98; 2009. – № 2. – С. 99–106, № 4. – С. 74–79, № 6. – С. 109–115; 2010. – № 1. – С. 88–96, № 2. – С. 96–101, № 3. – С. 99–104, № 7. – С. 105–116.
4. Миронець Н. Епістолярний діалог Володимира Винниченка з Розалією Ліфшиць (1911 – 1918 роки) / Надія Миронець // Хроніка-2000. – К.: Укр. письменник, 2010. – Вип. 82: Невідомий Винниченко. – С. 298–473.
5. Миронець Н. Листування Володимира Винниченка з Михайлом Грушевським (1908–1928) / Надія Миронець // Український археографічний щорічник / Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – К., 2013. – Вип. 18. – Т. 21. – С. 449–513.
6. Панченко В. «Яка страшна річ політика...»: Несподіванки еміграційного епістолярію Володимира Винниченка / Володимир Панченко // Панченко В. Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості. – К. : Твім інтер, 2004. – С. 244–278.
7. Сахно І. Листування В.К. Винниченка як джерело для просопографічних досліджень: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06 / Сахно Ірина Олександрівна; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. – К., 2012. – 16 с.
8. Сахно І. Біографічні та просопографічні сюжети в листуванні Є. Чикаленка і В. Винниченка / Ірина Сахно // Євген Чикаленко – будитель української нації (До 150-річчя від дня народження). Зб. наук. праць / упор. Н.І. Миронець, В.М. Піскун, І.М. Старовойтенко. – К., 2014. – С. 216–231.

Стаття надійшла до редколегії 10.10.2014.

Надежда Миронец

Переписка Владимира Винниченко с супругой 1921–1949 годов в Архиве-музее им. Д. Антоновича УСАИ (США).

В статье рассматриваются письма Владимира Винниченко за 1921-1949 годы к супруге – Розалии Винниченко из Архива Украинской Свободной Академии Наук (УСАИ) в США.

Ключевые слова: *Владимир Винниченко, Розалия Винниченко, переписка, Архив УСАИ, исторический источник.*

Nadiia Myronets

Volodymyr Vynnychenko Correspondence with His Wife during 1921–1949 (Based on the Materials of Dmytro Antonovych Museum-Archives in UVAN, USA).

The article is dedicated to Volodymyr Vynnychenko correspondence with his wife Rosalia Vynnychenko during 1921–1949. The letters are stored in Dmytro Antonovych Museum-Archives in UVAN in the USA. The author of the research outlines the following dominant themes discussed in these letters: Volodymyr Vynnychenko's political position, his outlook, ambitious plans, dreams, attitude to people, relationship with his wife, health, life and work conditions, the translation and publication of works, etc. As a result, the conclusion about the importance of the epistolary genre as a historical source is made in this article.

Key words: *Volodymyr Vynnychenko, Rosalia Vynnychenko, correspondence, UVAN Archives, the historical source.*